

Valachovič, Pavol. 2013. *Latinská epigrafika na Slovensku*. 1. vyd. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave; Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce. 82 s. ISBN 978-83-7490-671-5.

Práce se věnuje dějinám výzkumu latinských nápisů na Slovensku a možnostem jejich využití v badatelské praxi. Přináší stručný, leč ucelený aktuální přehled vědeckých přístupů i nejvýznamnějších památek, vztahujících se k území dnešního Slovenska. Pozitivem práce je, že předkládá nejen shrnutí dosavadního bádání, ale nastiňuje i problematická místa a aktuální potřeby epigrafických výzkumů a ukazuje možné cesty řešení. Ocenit lze rovněž, že se autor neomezil na epigrafiku antickou, ale představil i perspektivy epigrafiky středověké a raně novověké, která má na Slovensku vzhledem k významné humanistické minulosti a dlouhé tradici latinské kultury své nezpochybnitelné místo.

Text doplňuje několik černobílých ilustrací (fotografie a překresby nápisů) a seznam literatury.

Středem zájmu je latinská epigrafika antická (římská). Autor upozorňuje na neexistenci specializované vysokoškolské přípravy v oboru i absenci aktuálních studijních materiálů v domácím jazyce, a to i přesto, že v moderních československých dějinách najdeme osobnosti světového významu, které se epigrafice věnovaly. Právem vyzdvihuje úlohu, kterou měla pro zpřístupňování a výzkum římských epigrafických památek z území Slovenska publikační práce Radislava Hoška, potažmo Josefa Česky.

První část si všímá výpovědní hodnoty římských nápisů nalezených na Slovensku a jejich výzkumu. Přehled je zpracován chronologicky, biografické kapitoly o jednotlivých osobnostech se střídají s kapitolami tematickými, věnovanými nápisným památkám a skupinám památek.

Přehled začíná v 16. století, Janem Dernschwamem (kap. 1.1). Je poukázáno na jeho hlavní zásluhu, kterou bylo opsání části tzv. *Monumentum Ancyrantum* během diplomatické mise k tureckému sultánovi iniciované králem Ferdinandem I., které se zúčastnil jako soukromník. Na opsání se podílel jeho mladší druh Johannes Belsius. V souvislosti s nápisem se většinou mluví o zásluhách rakouského diplomata Ogiera (Augiera) Ghiselina (Ghislaina) de Busbecq, který opis údajně inicioval; to, že se o zpřístupnění památky bezprostředně postarali zmínění dva humanisté, se vzpomíná málokdy.

Jako další průkopník epigrafických studií na Slovensku je uveden Pavol Rubigal (kap. 1.2). Ten se o něco dříve také vydal do Osmanské říše, a to jako člen poselstva uherských magnátů vypraveného na podporu Jana Zikmunda, malého syna Jana Zápoľského, bývalého uhersko-sedmihradského rivala krále Ferdinanda (ačkoliv autor tuto skutečnost uvádí na s. 17, na s. 18 říká, že Dernschwama s Rubigalem spojuje cesta podniknutá ve službách krále Ferdinanda). Rubigal si všímal antických památek včetně známého tzv. hadího sloupu, oslavujícího vítězství Řeků nad Peršany u Platají, a zaznamenal nápis z baze obelisku Theodosia I., stojícího stejně jako sloup v bývalém konstantinopolském hippodromu. Formulace (s. 17), že si „všimol nápis na báze pod jedným ze stĺpov vztýčených v bývalom antickom hippodrome. Stĺp dodnes stojí na námestí At Meydaní ... Okrem neho sa v osi hippodromu ... nachádza aj byzantský stĺp vztýčený v 10. storočí ... a napokon egyptský obelisk“, však může působit matoucím dojmem.

Podrobná kapitola (1.3) je věnována stěžejnímu nápisu na trenčinské skále. Autor poukazuje mimo jiné na mylné čtení místního faráře, kvůli němuž Theodor Mommsen nápis nej-

dřív prohlásil za falzum, i na problémy s jeho konzervací v prostředí moderního města. Připomíná význam nálezu nápisu s kariérou M. Valeria Maximiana v africké Zaně v 50. letech 20. století, na nějž promptně reagovali badatelé Oldřich Pelikán, Josef Dobiáš a Pavel Oliva.

V kapitole 1.4 se pozornost přesunuje k osobnosti profesora dějin starověku na bratislavské univerzitě Vojtěcha Ondroucha, jehož dílem je průkopnická práce o dějinách římského limitu na Slovensku z roku 1938. Autor se snaží o přehodnocení místy nespravedlivé kritiky Josefa Dobiáše, profesora starověkých dějin v Praze, vůči Ondrouchově epigrafické práci, která byla kritizována i Antonínem Salačem. Zmiňuje také, že některá Ondrouchova čtení byla naopak později přijata Radislavem Hoškem a Josefem Českou.

Stručný medailon (kap. 1.5) je zasvěcen brněnskému klasickému archeologovi Oldřichu Pelikánovi, dalšímu autorovi monografie o dějinách Slovenska ve vztahu s římskou říší.

Obsáhlejší kapitola 1.6 se zabývá historií a významem nálezů z římské lokality v Bratislavě-Rusovcích (antická Gerulata), kde probíhaly intenzivní výzkumy v 60.–70. letech 20. století.

Ve zvláštní kapitole (1.7) autor pojednává o nápisu zazděném do zdi románského kostela v Boldogu nedaleko Bratislavy, náležejícím náhrobku Q. Atilia Prima z XV. legie, který je považován za nejstarší nápis nalezený na Slovensku (z flaviovského období). Autor shrnuje čtyři různé verze čtení problematického slova *interrex*, do vlastní interpretace se už oprávněně nepouští.

Další kapitoly první části (1.8 a 1.9) se zaměřují na nápisy z oblasti Bratislavy a specifické nápisy na cihlách, hliněných lampách a keramice. Upozorňuje se na zajímavou skutečnost, totiž na poměrně velké množství na Slovensku nalezených kolkovaných cihel.

Užitečné je zařazení závěrečné metodické kapitoly 1.10 o využití epigrafických památek ve slovenském dějepisném bádání a muzeologii.

Svůj význam má i o poznání stručnější druhá část o latinské epigrafice středověké a raně novověké, jejíž studium vděčí za své počátky zájmu o nápisy antické, jak dokazuje už práce polyhistora z přelomu 17. a 18. století Mateje Bela. Autor probírá zvláště tři skupiny středověkých a raně novověkých nápisů, které by měly spolu s jinými tvořit součást zamýšleného slovenského korpusu: nápisy na zvonech (kap. 2.1), na zbraních (2.2) a zlatnických výrobcích (liturgického určení; 2.3).

Druhou část doplňuje bibliografická kapitolka 2.4.

Celkově můžeme říci, že se jedná o užitečnou bibliografickou studii, určenou jak vzhledem k tématu, tak k jazyku práce spíše užšímu okruhu zájemců, především historikům a klasickým filologům, archeologům a badatelům zabývajícím se pomocnými historickými vědami i studentům těchto oborů, kteří se zajímají o historii a možnosti využití epigrafických pramenů souvisejících s územím dnešního Slovenska.

Markéta Melounová